

**DE ZWERFTOCHT VAN HET GENOT,
MET HET OBJECT *a* OP ZAK
OVER DE DIFFERENTIAALDIAGNOSTIEK BINNEN
DE PSYCHOSE**

Dries Dulsster

Godshuizenlaan, 83, B-9000 Gent
Tel.: ++32/(0)472 72 01 62, driesdulsster@gmail.com

Samenvatting: Dit artikel vertrekt vanuit het idee dat wanneer we in een casus de hypothese van een psychotisch functioneren naar voor schuiven het essentieel is dat we deze diagnose verifiëren en proberen klinisch te specificeren. We mogen het niet gewoon houden bij de stelling dat het om een psychose gaat, maar moeten beargumenteren over welke vorm van psychose het precies gaat: de paranoia, de schizofrenie, de manie, de melancholie of het autisme. Het zijn verschillende structuren binnen de psychose die elk nog een meer specifieke behandeling naar voor schuiven. Dit preciseren helpt ons een correcte positie in te nemen in de overdracht en hoe we ons moeten oriënteren in de kuur. Een mogelijke insteek hiervoor is na te gaan wat het statuut van het object *a* en het genot precies is binnen de logica van een casus. Bij de paranoia zal het genot gesitueerd worden bij de Ander. De schizofreen zal lijden aan het genot in het lichaam en het autistisch subject zal lijden aan de taal en de Ander. Binnen de melancholie zullen we zien dat het subject zich volledig identificeert met het object *a* en als laatste, bij de manie, zal het object *a* niet langer functioneren. We zullen voor elke structuur klinische voorbeelden bespreken.

Sleutelwoorden: Object *a*, Genot, Differentiaaldiagnostiek, Psychose, Paranoia, Schizofrenie, Autisme, Manie, Melancholie.

Ontvangen: 18 december 2016; **Aanvaard:** 31 december 2016.

Inleiding

In dit artikel vertrek ik van het idee dat, wanneer we in een casus de hypothese naar voor schuiven dat we met een psychotisch functioneren te maken hebben het essentieel is dat we deze diagnose verifiëren en proberen klinisch te specificeren. We mogen het niet gewoon houden bij de stelling dat het om een psychose gaat, maar

moeten specificiëren over welke vorm van psychose het precies gaat: paranoia, schizofrenie, manie, melancholie of autisme?¹ Het zijn verschillende structuren binnen de psychose die elk nog een meer specifieke behandeling naar voor schuiven. Dit preciseren helpt ons een correcte positie in te nemen in de overdracht en helpt ons hoe we ons moeten oriënteren in de kuur.

Een mogelijke manier om de hypothese van psychose klinisch te specificeren is na te gaan wat het statuut van het object *a* en het genot precies is binnen de logica van een casus.²

Object a en het subject van het genot

Waarover hebben we het als we spreken over het object *a* en het genot? In het begin van Lacans onderwijs is er geen sprake van het object *a*. Dit concept verschijnt als Lacan botst op de limieten van het symbolische. Niet alles van de lichamelijke drift zal kunnen gerepresenteerd worden door het symbolische, waardoor er iets aan de talige representatie ontsnapt. Om deze limiet van het symbolische te bespreken zal hij gebruik maken van twee sleutelconcepten: "Jouissance" (genot) en het "object *a*" (Vanheule, 2013)

Om het object *a* te introduceren maken we gebruik van "het matheem van de deling van de Ander" dat Lacan (2004 [1962-1963]) zal presenteren in *Séminaire X*. Het gaat over de dialectische tegenstelling tussen "het subject van het genot" (S) en "de Ander" (A) (*Ibid.*).

Jouissance	A	S
Angoisse	a	$\overline{A}$
Désir	S	

Figuur 1: Schema Angoisse (Lacan, 2004 [1962-1963]: 189)

Het idee dat hier aan de basis ligt is dat het subject een plaats geeft aan het genot dat het ervaart in het lichaam door gebruik te maken van de taal (Vanheule, 2013). Het subject zal zich inschrijven in het veld

1. Ik wil niet nalaten erop te wijzen dat dit evenzeer geldig is voor de neurose. Ook daar moet je dan de vraag stellen of het om angstneurose, hysterie of dwangneurose gaat.

2. Het is belangrijk te vermelden dat er verschillende sporen zijn die we kunnen volgen om een differentiaaldiagnose te maken: de verhouding tot de betekenaar en de taal, de verhouding tot de Ander, tot het lichaam, het statuut van het verlangen...

van de Ander en kan niet anders dan gebruikmaken van het bestaande symbolische systeem.

Op het bovenste niveau hebben we een mythische toestand, de situatie voor de talige wording. Het gaat over een toestand van volledig genot, een continue vorm van genieten. Hier zullen we vervolgens een wiskundige deling op toepassen. Hoeveel keer gaat S in A ? Hoeveel keer gaat het reële subject in de symbolische Ander?

Zoals aangehaald introduceert Lacan het object a wanneer hij botst op de limieten van het symbolische. Het symbolische lost niet alles op en kan het reële van het genot niet volledig bemeesteren. De taal, de Ander schiet tekort. Het gevolg is dat er bij de deling een rest zal achterblijven die niet volledig benoemd kan worden, iets wat niet te vatten is met woorden.

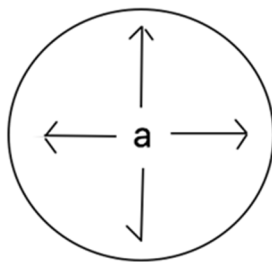
Het object a ontstaat doordat we gebruikmaken van de betekenaar, maar tegelijkertijd valt het niet via de betekenaar te representeren. Het gaat over iets dat achterblijft op het moment dat we de intrede maken in de taal. Een rest. Het veroorzaakt een tekort-aan-zijn, met als gevolg een verlangen naar dat verloren gegane object. Deze rest, die ons ontsnapt, wordt door Lacan het object a genoemd.

Wat hierbij opvalt is dat het object a in het veld van de Ander verschijnt en dus buiten het domein van het subject ligt. Dit geeft aan dat het object a in de neurose wordt toegeschreven aan de Ander.

Dit heeft verschillende implicaties. Een eerste is dat het zo een organiserende rol zal hebben in de neurose. Het zal het veld van de realiteit ondersteunen, vormgeven aan de realiteit (Lacan, 1966 [1957-1958]).

Inconsistente realiteit

Realiteit ondersteut door object a

De enigmatische Ander wordt op de schoenleest van het object a gesponnen en structureert de Ander (Geldhof, 2014).

Een tweede is dat het verloren gegane object in de Ander geplaatst wordt en we daar ons object-oorzaak-van-verlangen van maken. Het object *a* zal voor het neurotisch subject het verlangen veroorzaken, maar het zal hem ontgaan dat hij het zelf in de Ander projecteert. Het is dit verloren object dat geïnstalleerd is in het hart van de neurose (Miller, 1993). De dimensie van het verlangen zal hier dus meespelen. De neuroticus probeert dit verloren gegane object terug te vinden in de Ander en gelooft dat hij zo eindelijk het genot zal kunnen bereiken.

De posities van het object a binnen de psychose

Wanneer we vertrekken vanuit het "matheem van de deling" zal Lacan stellen dat bij de psychose deze deling niet heeft plaatsgevonden. Dit heeft als gevolg dat de Ander niet getekend wordt door een tekort en dat de extractie van het object *a* niet zal plaatsvinden (Lacan, 1966 [1957-1958]). Het object *a* zal de realiteit dus niet ondersteunen en wordt niet bij de Ander gelegd als object-oorzaak-van-verlangen.

De psychoticus heeft zijn eigen oorzaak op zak zitten. Er is geen extractie van het genot en men wordt geconfronteerd met een overspoelend genot. Om hier niet volledig aan ten onder te gaan zal men in de psychose verschillende manieren vinden om dat genot te lokaliseren. De verschillende vormen van de psychose zijn dus verschillende manieren om met dit genot om te gaan. In de paranoia (en daarbij de erotomanie) zien we het genot terugkeren op de plaats van de Ander. Het genot wordt bij de Ander gesitueerd, deze geniet van hem en zit achter hem aan. In de schizofrenie zien we het genot terugkeren in het lichaam en de taal. Vervolgens zien we in de melancholie een subject dat zich volledig zal identificeren met dit object *a*, als afvalobject. In het autisme zullen we zien dat het genot zich afspeelt op de boord, met dan vooral de nadruk op het oor. Als laatste hebben we nog de manie, die een speciaal statuut heeft. Het object *a* functioneert hier niet en zal de betekenaarsketting niet meer met een noodzakelijk gewicht belasten (Miller, 1993).

De psychoticus heeft dus het object *a* op zak. Het verschil tussen deze varianten binnen de psychose betreft de manier waarop het subject geprobeerd heeft om een verhouding tot dit genot uit te tekenen (Geldhof, 2014).

Het object a in de paranoia

Lacan zal het paranoïde subject definiëren als diegene die "het genot identificeert op de plaats van de Ander" (Lacan, 2001 [1966]: 215). Het object *a* is dus niet geëxtraheerd, maar het genot wordt wel gekoppeld aan de Ander. Het fantasma van de paranoïcus impliceert de identificatie met het genot op de plaats van de Ander (Miller, 1993). Zoals aangehaald is dit eigenlijk al een eerste oplossingspoging tegenover een overspoelend genot. Geviseerd worden door het initiatief van de Ander zorgt ervoor een punt te lokaliseren dat kan dienen als limiet. Met andere woorden: een punt dat het genot kan vastzetten (Baudini, 2008).

Het gaat hier over een almachtige, genietende Ander die enorm actief is. De Ander is voor de paranoïcus reëel en deze is verlekkend op een brokje object *a* (Miller, 1993). Waar de neuroticus verzeild geraakt in een dynamiek van het verlangen, heeft de paranoïcus te maken met het genot van de Ander.

De paranoïcus getuigt ervan dat de Ander van hem geniet, achter hem aan zit, hem moet hebben, hem altijd gehoord heeft of altijd gezien heeft. Dit wordt geïllustreerd door een patiënt die zich wel kon vinden in het idee van het verplegend personeel dat hij een hechtingsprobleem had, want de verpleging was inderdaad veel te veel aan hem gehecht en daar had hij inderdaad last van. We zien hier meteen de zo gekende inversie van de overdracht.

Neurose: Subject → Ander

Psychose: Ander → Subject

In plaats van de pijn richting de Ander, gaat die van de Ander naar het subject. De Ander zoekt het subject en achtervolgt hem, wil iets van hem. De Ander is verlekkend op de paranoïcus en heeft hem nodig.

We kennen allen de voorbeelden van betrekkingsswanen, getuigenissen dat men achtervolgd wordt, afgeluisterd wordt door verborgen opnameapparatuur, maar het is belangrijk op te merken dat we het ook kunnen terugvinden in de "onmogelijkheid om neen te zeggen". Soms zit het zelfs verborgen in de opmerking "dat men eigenlijk assertiever zou moet leren zijn, want men kan zich moeilijk verweren tegenover Anderen" of "dat men het gevoel heeft gepest te worden op het werk of op school en dat men moet leren opkomen voor zichzelf". Het

kunnen subtiele uitingen zijn van het feit dat de Ander hen moet hebben, achter hen aan zit en het slecht met hen voorheeft.

Wanneer we van deze redenering gebruikmaken om na te denken over de behandeling zullen we proberen een band met de patiënt te installeren die zoveel mogelijk gezuiverd is van de inzet van het genot en proberen zo weinig mogelijk van hem te eisen (Zenoni, 2007). Men zorgt ervoor niet als almachtige Ander te verschijnen en probeert bijvoorbeeld de overdracht te verdelen tussen verschillende hulpverleners, wat we de *pratique à plusieurs* noemen.

Het komt er in ieder geval op neer als therapeut niet te veel te verlangen van hen, want anders dreigen ze in de therapie ook slachtoffer te worden van een kwaadwillige Ander waar ze niet aan kunnen ontsnappen. Een voorbeeld: Sven had perplex gereageerd op de suggestie van zijn therapeut om meerdere keren per week op gesprek te komen. Een idee bleef bij hem insisteren: wat wil die mens eigenlijk van mij? Dit gaf voor mij meteen de richting van de behandeling aan en sindsdien stelde ik hem nooit meer de vraag voor een volgende afspraak. Het gevolg is dat hij belt wanneer hij nood heeft aan een sessie, waar hij zijn overspoelende gedachten kan dumpen en ordenen.

Naast het aandacht hebben voor onze eigen positie is het ook van belang aandacht te hebben voor de oplossingen van de psychoticus zelf. De meest gekende oplossingen om met deze bedreigende Ander om te gaan is de waanconstructie. Er wordt een interpretatief systeem gecreëerd dat een verklaring kan bieden voor de vreemde fenomenen die ze rond zich heen ervaren. Zo interpreteert Didier alle tekens en signalen die hem achtervolgen als Obama die van hem gebruikmaakt voor "operatie klimaat", waarvoor hij uiteindelijk, eens alles achter de rug is, een immense beloning voor zal krijgen. Zijn partner kan hem moeilijk volgen en hij komt mij spreken om toch tegen iemand te getuigen over deze immense verantwoordelijkheid die op zijn schouders rust. Al lijkt het allemaal wel vreemd wanneer ik naar hem luister, ordent het zijn wereld en vormt het een logische verklaring voor wat er hem overkomt.

Een waansysteem is één oplossing, maar er zijn nog andere mogelijkheden. Jacques Borie (2012) getuigt over Aline die te maken heeft met een "verstikkende Ander" die achter haar aanzit en die haar de adem afsnijdt. Sinds haar adolescentie heeft ze hier echter een oplossing voor gevonden. Ze creëerde het personage van "het jonge meisje dat rookt". Het roken laat haar, naar haar eigen zeggen, toe om "haar eigen (lucht)ruimte" te creëren. Er wordt een rookscherp

geplaatst tussen haar en de kwaadwillige Ander en het zal er dan ook om gaan deze identificatie te ondersteunen.

Object a in de schizofrenie

Waar we bij de paranoia kunnen spreken van een reële, almachtige Ander die van hem wil genieten, is deze Ander in de schizofrenie afwezig. Bij de schizofreen zal voornamelijk het lichaam een probleem vormen. Het genot krioelt hier niet bij de Ander, maar in het lichaam. Het is het lichaam zelf dat een probleem vormt (Lacan, 2001 [1972]).

In de schizofrenie is de situatie dus anders dan in de paranoia. Het genot wordt niet gekoppeld aan de Ander. Er wordt geen Ander verantwoordelijk geacht voor wat het subject ervaart. Het genot komt niet van buitenaf, maar wordt in het lichaam zelf ervaren als een zinloze, verwoestende kracht en zal zo de psychische consistentie verwoesten (Vanheule, 2013).

Op de voorgrond staan zinloze manifestaties van de drift in het lichaam, die compleet bevreemdend zijn. Op dit punt ontmoeten we dan ook vaak de automutilatie als poging zich op een bepaalde manier van dat overspoelende genot in het lichaam te ontdoen. Van den Bulke (2009) verwijst hierbij naar Maleval die benadrukt dat het door de niet extractie van het object is dat de zelfverwonding verschijnt. Hij veralgemeent dit dus naar alle klassen van de psychosen, maar het zal bij de schizofrenie veel duidelijker op de voorgrond staan.

Als we het dan toch hebben over de automutilatie en de problemen met het lichaam, kunnen we er niet omheen iets te zeggen over het statuut van de taal bij de schizofrenie. De taal lijkt voor de schizofreen reëel te zijn (bron). Het is het genot in de taal dat het lichaam van de schizofreen overspoelt, dat op hem insnijdt. De taal slaat rechtstreeks in op het lichaam en men heeft er geen verweer tegen. De taal zal niet regulerend werken en zal geen grip hebben op het lichaam.

Over deze verhouding met de taal en het lichaam getuigt Bernard (Dulsster, 2014a). Zijn lichaam lijkt uit een hoop pijnlijke brokstukken te bestaan waar hij niet mee overweg kan. Met de diagnose van fibromyalgie kan hij weinig aanvangen. Om alles wat dragelijk te maken heeft hij thuis een installatie gemaakt om te *gamen*. Voor zijn pc staat een comfortabele zetel omgeven door een installatie van UV-lampen. De warmte die vanuit deze lampen komt houdt zijn lichaam samen en brengt hem een verlichting van de klachten. Ik gaf aan dat ik ook graag gamede en dat hij altijd eens een gezelschapsspel mocht meebrengen naar de sessies, waar hij met veel plezier op inging. Ik liet

steeds de ruimte om te spreken, maar daar had hij, ondanks het volledige gebrek aan sociaal contact, geen nood aan. Het probleem was dat hij zijn woorden kon ruiken en zien. Zijn woorden stonken en dat maakte hem misselijk. Dit verklaarde dan ook waarom hij in het begin van de therapie zich vaak misselijk voelde na een sessie en soms moest overgeven. Ik liet hem duidelijk te veel doordraven over de onderwerpen die hem overspoelden, zonder dat de taal voor een structurering zorgde. Spreken over games stonk niet en het hielp hem in de sociale band. Het schaken zorgde ervoor dat hij contact had met iemand, zonder dat hij al te veel moest praten. Tijdens het schaken zat de energie die hem overspoelde even "in zijn hoofd" en wanneer we de partij niet konden afronden, namen we beiden een foto, zodat we er tijdens de week verder konden over nadenken. Dit zorgde ervoor dat de energie zijn lijf niet meer volledig overspoelde.

Object a in de manie

Wanneer Lacan (2004 [1962-1963]) in zijn tiende seminarie het object *a* introduceert, maakt hij hier ook gebruik van om het verschil aan te duiden tussen de melancholie en de manie.

In de manie zou het gaan over een kliniek waar het object *a* niet meer functioneert. Het genot wordt nergens meer gelokaliseerd en het subject is niet meer belast met het gewicht van het object *a* (Miller, 1993). Zoals we gezien hebben is het object *a* datgene wat overblijft na de symbolisering en vormt het een limiet voor de symbolisering. Niet alles is te vatten in de taal. Wanneer het object *a* niet functioneert zal het de betekenaarsketting niet meer bezwaren, zal het niets meer capitonneren. Het gevolg is dat de betekenaar op hol slaat en we een subject zien dat is overgeleverd aan de metonymie van de taal. Het gevolg is een waanzinnige vrijheid van de betekenaar (Caroz, 2005).

In de kliniek van de neurose horen we vaak klagen over het feit dat men in sociale situaties niet de juiste dingen weet te zeggen, dat men niet op de goede woorden kan komen en pas achteraf bedenkt wat men had kunnen zeggen. De manie zal echter getuigen van een positie binnen de taal van waaruit men zich moeiteloos kan uiten. De woorden en grappen, woordspelingen en replieken volgen elkaar snel en moeiteloos op (Leader, 2013). De woorden stromen van hun lippen en van stilte is er geen sprake meer. Darien Leader (2013: 21-22) verwijst hierbij naar de getuigenissen van Terry Cheney en Andy Behrman. Cheney stelt: "Ik wilde praten, ik moest praten, de woorden duwden zo hard tegen mijn gehemelte aan dat het was of ik ze uit

moest spuwen voor ik adem kon halen". Andy Behrman heeft het over: "Mijn manische geest loopt over van de snel wisselende ideeën en verlangens. Mijn hoofd zit boordevol zinderende kleuren, woeste beelden, bizarre gedachten, scherpe details, geheime codes, symbolen en vreemde talen. Ik wil alles verslinden – feestjes, mensen, tijdschriften, boeken, muziek, kunst, films, televisie".

De extase die we kennen bij de manie zal een gevolg zijn van deze woordenvloed. We kunnen ons niet beter uiten omdat we ons goed voelen, we voelen ons goed, omdat we ons beter kunnen uiten. Het spreken maakte de stemming vrij (Leader, 2013). Bij de manie dreigt dit echter een lawine te vormen die het subject consumeert. Ze dreigen een speelbal te worden van de pure drift. Ze genieten van alles en schamen zich voor niets, met alle gevolgen van dien (Veras, 2008).

De behandeling van de manie lijkt niet zo eenvoudig. De positionering van het genot geeft ons een indicatie van de behandeling. De paranoïcus behandelt de Ander, de schizofreen behandelt het lichaam, maar hoe moet dat dan als het object *a* disfunctioneert en het genot overal lijkt te zitten?

Er moet ergens een limiet geplaatst worden op het symbolische. Zo stelt het manisch subject de vraag naar medicatie of zal hij zelf op zoek gaan naar verdovende middelen. We moeten hen ondersteunen in het zoeken naar oplossingen of hen daarbij helpen.

Zo ontmoette ik Cynthia. Ze verloor zich continu in deze manische vorm van spreken. Ze kwam mij consulteren omdat haar oplossing weggefallen was. Ze had een functie als telefoonoperator waar ze enkel maar puur informatieve vragen moest beantwoorden, binnen een bepaalde tijd. Dit zette een rem op haar spreken. Wanneer iemand echter tijdens zo een gesprek naar haar mening over euthanasie vroeg, sloegen de stoppen door, wat uiteindelijk tot een periode ziekteverlof leidde. Op non-actief geplaatst, was er niets dat nog een stop bood aan haar spreken. Ook in de therapie kon ze zich in het spreken verliezen en vaak wist ik niet wat mij overkwam. In de momenten waar ik een vraag stelde of gewoon al aanstalten maakte om een vraag te stellen verscheen er iets van rust. Ze probeerde daar telkens een gericht antwoord op te formuleren, al illustreerde ze altijd waar het in de metonymie werkelijk om draait. Wanneer ze terug aan de slag kon, werd de therapie afgerond en tot op heden heb ik haar niet teruggezien.

Object a in de melancholie

Waar in de manie het object *a* geen gewicht in de schaal brengt, zal het in de melancholie zijn volle gewicht krijgen. Waar men in de manie soepel van het ene onderwerp naar het andere overgaat, kunnen in de melancholie de woorden beperkt blijven tot één enkel, steeds weer herhalend zinnetje: "Ik ben een hoer, ik ben een hoer, ik ben een hoer" (Leader, 2013). Bij de melancholicus zal het gaan over de identificatie met het stuk afval dat het object *a* is of met de woorden van Freud (1916-1917g [1915]: 139): "De schaduw van het object is op het ik gevallen". Het gevolg is dat geen enkel object nog libidineus geïnvesteerd wordt. Het is het failliet van het verlangen, de Ander verdwijnt en er is geen appel meer aan de Ander (Vander Vennet, s.a.).

De te onderscheiden trekken in de melancholie zijn: diepe, wanhopige depressie; opschorting van interesse in de buitenwereld; het verliezen van het gevoel lief te hebben; de inhibitie van elke activiteit en het verminderen van het zelfwaardegevoel dat zich manifesteert in zelfverwijten en zelfverwonding (Bogochvol, 2008).

Het verschil met de paranoïcus is duidelijk. De paranoïcus is slachtoffer van de Ander, beschuldigt de Ander. De melancholicus beschuldigt zichzelf. Hij is de schuld van alles, het storende element dat ronddooit op aarde, tot het einde der tijden. Dit kan ook subtieler verschijnen door het gevoel soms een vod te zijn, zich vuil en vies te voelen, te begrijpen waarom men gepest wordt. Het is belangrijk hier aandachtig voor te zijn want ook dit durft weggeveegd worden onder het idee dat er een gebrekkig zelfbeeld is, een lage zelfwaarde en dat dit dringend moet worden opgekrikt.

In de therapie zal het erom gaan dit leed te respecteren en het te laten bestaan. Leader (2011) schuift naar voor dat we de focus moeten leggen op het ondersteunen van een ideaal. De liefde voor een geïdealiseerd object vormt een laatste dam tegen de conclusie van de melancholicus van niets of niemand te zijn. Als de melancholicus die grote liefde verliest, is het hek van de dam en rest er geen andere uitweg dan de identificatie met het onding.

Leaders opmerking deed mij denken aan Valerie. Ze was al jaren verliefd op een man, maar kwam er nooit toe hem dit te vertellen. Ze hield dit voor zichzelf en kon hem enkel vanuit de schaduw aanbidden. Ze kreeg het advies van een vriendin daar eens met een psychologe over te spreken en deze motiveerde haar vervolgens om deze gevoelens tegenover deze man te uiten. De man wees haar af en

alle contacten werden verbroken, dit met, naar mijn mening, een melancholische declenchering tot gevolg.

In een poging iets van een ideaal te herstellen probeerde ik haar interesse in de bio-industrie te ondersteunen. Het aan de slag gaan met haar handen, het wroeten in de aarde, leek de gedachten tot rust te brengen. Ze kreeg daarbij het idee een eigen bloemenzaak te beginnen waar enkel en alleen met wilde bloemen gewerkt zou worden. Een ideaal, ver weg in de toekomst, wat haar opnieuw op weg zette.

Een andere optie is het afvalobject omzwachtelen met sluiers of een metonymische verschuiving te ondersteunen. Hanna identificeerde zich met de positie van de hoer en reduceerde zichzelf tot het object van genot waar iedereen zich van kon bedienen, zonder één enkele beschuldiging naar de Ander. Ik ben de hoer, ik ben het afval van de wereld dat door iedereen gebruikt mag worden. Doorheen de therapie verscheen echter plots de opmerking een echte "aandachtshoer" te zijn, wat ik bevestigde, wat vervolgens verschoof tot *dramaqueen* en studies dramaturgie, posities die niet langer de positie van het afval zijn.

Object a in het autisme

Bij het autisme zou het genot zich op de boord bevinden. Het is een bijzonder geval van lichaamsevenement dat specifiek zou zijn voor het autisme (Laurent, 2013). Het gaat over het orale, het anale, de stem en de blik. De nadruk zou volgens Maleval (2009) liggen op de stem. Het autistisch subject lijdt aan het geraas van de taal. Laurent (2013) heeft het over een topologie die de afstand opheft: wanneer het vliegtuig zich in zijn gezichtsveld bevindt, is het alsof het heel nabij is en hen verplettert. Wanneer het object zijn wereld binnentreedt, roept dit het geraas van de taal op. Op het moment dat het kind niet kan benoemen wat er zich in zijn wereld bevindt, stopt het zijn oren dicht, want de taal schreeuwt hem alle mogelijke equivoques toe. Net als bij de schizofrenie lijkt er een genot in de taal te zitten, net als bij de paranoia bestaat de Ander en is deze reëel.

Als oplossing vinden we de eenzaamheid van het autistisch subject, die, wanneer het mogelijk is, alles wat van buitenaf komt, zal negeren. Ze behandelen je alsof je er niet bent. Waarmee we dus meteen opmerken dat het om een behandeling gaat. Direct fysiek contact, een bepaalde beweging of een geluid wordt als bedreigend ervaren. Er is een grote nood aan gerust gelaten te worden. Alles dat wordt

aangebracht van buitenaf is een schrikwekkende intrusie (Maleval, 2009).

Die problemen met de taal reduceren zich niet tot het genot van de stem. De stem is niet enkel de sonoriteit van de taal als pulsioneel element, maar draagt ook de aanwezigheid van het subject van het spreken bij zich. Wanneer iemand spreekt neemt deze een subjectieve positie in, een positie waarin genot zit, waarbij vaak de kwaadwilligheid van de Ander verschijnt.

Het autistisch subject zal pogen de taal en het spreken te berekenen of tot een herhaling van letters reduceren. Het is een constante in het functioneren van een autistisch subject zich te beschermen tegen de emergentie van de stem. Het zijn oefeningen in het uitkommen van de stem (Maleval, 2009).

Volgende casus (Dulster, 2014b) illustreert deze thematiek. Celine kreeg al op jonge leeftijd de diagnose van Autisme Spectrum Stoornis. Het idee dat het om een handicap of cognitief probleem zou gaan, viel haar zwaar. Haar eerste oplossing was een *brainwash* met een heleboel pijnstillers, waarbij ze hoopte haar hersenen te corrigeren. Ze heeft het lastig dat de diagnose haar in een hokje plaatst. Voor haar gaat het eerder over een verdwaald geraken in moeilijke situaties en last hebben van woedeaanvallen. Dit is vervelend, maar voor haar zijn er ook positieve zaken gekoppeld aan haar manier van zijn. Zo streeft ze naar perfectie en dat brengt haar tot betere resultaten. Het laat haar toe details te zien die anderen niet zien.

Wat mij snel opviel was haar vreemd taalgebruik, dat mij eerst deed vermoeden dat ze van andere origine afkomstig was. Ze vertelt me dat ze oorspronkelijk Nederlandstalig is, maar als kind goed Engels en Duits kon spreken. Ze weigerde Nederlands te spreken en begon dat maar vlot te doen wanneer ze acht was. Vanuit de hulpverlening – waar ze in begeleiding was voor haar autisme – werd het Engels en Duits afgeleerd en werd de focus op het Nederlands gelegd. De effecten hiervan waren niet min: ze begon zichzelf te verwonden, had suïcidegedachten en deed enkele suïcidepogingen. Deze aanpak bleek dus allesbehalve een oplossing te zijn voor wat Celine als een ondraaglijk probleem ervaarde: het geraas van haar moedertaal. Ze getuigt ervan dat de taal niet alleen ten dienste staat van de communicatie, zoals haar begeleiders geloofden, maar ook een kant bevat die destructief kan zijn en bewerkt moet worden. Celines eigen oplossing werd op deze manier over het hoofd gezien, een praktijk die ze "ontwoorden" noemt. Deze bewerking houdt in dat ze woorden opzoekt in het woordenboek of op zoek gaat naar

verschillende synoniemen om zo met de mensen te kunnen spreken. Daarnaast heeft ze zich een lange tijd beziggehouden met de sms-taal en zoekt ze beschrijvingen op van emoties. De praktijk van het "ontwoorden" toont zich ook in haar spreken: Het is gefragmenteerd en vaak lijken er woorden uit haar zinnen weg te vallen. Daarnaast is er ook iets aan de hand met de vervoeging van de werkwoorden: "Ik loopt"; "Ik werkt". Het gaat dan wel over een "ik", maar het werkwoord staat altijd in de derde persoon enkelvoud.

Wat ook snel opviel is dat de hulpverleners inderdaad moeten opletten met hun interventies. Ze heeft het moeilijk met mensen die het goed met haar voor hebben, want, wat willen die eigenlijk? Waarom doen die dat? Zelf probeerde ik zo weinig mogelijk te willen. Celine bepaalde de inhoud van de sessies, de frequentie van de sessies en de duur van elke sessie. Soms kwam ze binnen, zette ze zich neer, vertelde ze me iets en sloot meteen de sessie af. In één minuut binnen en buiten. Op andere momenten vertelde ze over haar zus, haar vrienden, de problemen op haar stage, moeilijkheden met haar emoties en de moeilijkheden met de verwachtingen van anderen. Hoe vertel je bijvoorbeeld aan iemand die verliefd op je is dat je geen interesse hebt? De sessies leken de mogelijkheid te bieden om iets in haar verhouding tot de Ander te ondervragen.

Uitgeleide

Ik hoop dat ik met deze vijf klinische structuren heb kunnen aantonen dat het object *a* en de positionering van het genot ons handelen in de klinische praktijk helpen oriënteren. Het laat ons toe na te denken over wat er zich bij de psychose afspeelt en helpt ons dat klinisch te verifiëren wanneer we in die richting denken.

Het is echter belangrijk om aan te vullen dat waar we, zoals ik in het begin aanhaalde, niet mogen stoppen met gewoon te stellen dat het om psychose gaat, evenmin mogen stoppen bij de diagnose van paranoia, schizofrenie, manie, melancholie of autisme. Binnen deze diagnoses zelf moeten we ons weer de vraag stellen hoe zich dit dan precies uit bij elke patiënt afzonderlijk. De ene schizofrenie is de andere niet, de ene patiënt, is de andere niet.

The Wanderings of Jouissance, with the Object a in the Pocket: On Differential Diagnosis in Psychosis

Summary: In clinical practice, when confronted with a suspected psychosis, it is critical that, beyond simply providing a label, the diagnosis is verified and further specified with regard to the particular psychotic structure: paranoia, schizophrenia, mania, melancholia or autism. Each psychotic structure requires a specific kind of treatment. When this is clarified, it will allow us to take up an appropriate position in the transference and it to orient ourselves in relation to treatment. One approach is to determine the status of the object *a* and the *jouissance* within the logic of the case. For example, the paranoiac situates the *jouissance* in the Other, the schizophrenic will struggle with the *jouissance* in the body and the autistic subject will have troubles with language and the Other. In the case of melancholia we see that the subject fully identifies with the object *a* and finally, in mania, the object *a* will no longer function. Clinical examples of each of these structures are provided.

Key words: Object *a*, *Jouissance*, Differential Diagnosis, Psychosis, Paranoia, Schizophrenia, Autism, Mania, Melancholia.

Bibliografie

- S. Baudini (2008), "Paranoïa", *Scilicet: Les objets a dans l'expérience analytique*, pp. 303-306.
- A. Bogochvol (2008), *Scilicet: Les objets a dans l'expérience analytique*, p. 229-234.
- J. Borie (2012), *Le psychotique et le psychanalyste*, Paris, Éditions Michèle.
- G. Caroz (2005), "De Angst Overschrijden", *Inwit: De Angst Overschreden*, no. 1, pp. 87-91.
- D. Dulsster (2014a), "Fibromyalgie, een klinische beschouwing. Hoe een lichaam lijdt aan een waarheid die het miskent", *Cahier*, pp. 27-38.
- D. Dulsster (2014b), "Forum: Welk Autismeplan? 'Een advies om te antwoorden?'" *sKRIPtA*, no. 26, pp. 93-96.
- S. Freud (1916-1917 [1915]), "Rouw en melancholie", *Werken 7*, Amsterdam, Boom, pp.129-148.
- A. Geldhof (2014), *De namen van het genot. Lacan over jouissance en psychose*, Leuven, Acco.
- J. Lacan (1966 [1957-1958]), "D'une question préliminaire à tout traitement possible de la psychose", *Écrits*, Paris, du Seuil, pp. 531-583.
- J. Lacan (2004 [1962-1963]), *Le Séminaire, Livre X, L'angoisse*, texte établi par J.-A. Miller, Paris, du Seuil.
- J. Lacan (2001 [1966]), "Présentation des *Mémoires d'un névropathe*", *Autres Écrits*, Paris, du Seuil, pp. 213-217.
- J. Lacan (2001 [1972]), "L'étourdit", *Autres Écrits*, Paris, du Seuil, pp. 449-498.
- E. Laurent (2013), "De autistische subjecten, hun objecten en hun lichaam", *Inwit: Autismen*, no. 10, pp. 53-69.
- D. Leader (2011), *Het nieuwe zwart: rouw, melancholie en depressie*, Amsterdam, De Bezige Bij.
- D. Leader (2013), *Manie*, Amsterdam, De Bezige Bij.
- J.-C. Maleval (2009), *l'autiste et sa voix*, Paris, du Seuil.
- J.-A. Miller (1993), "Clinique Ironique", *La Cause Freudienne*, no. 23, pp.5-10.
- F. Van den Bulke (2009), "Enkele oriëntatiepunten in de differentiële kliniek: schizofrenie, psychose ordinaire, autisme", *sKRIPtA*, no. 13, pp. 45-52.

- L. Vander Vennet (s.a.), *Melancholie: een leven in lethargie*, niet gepubliceerd.
- S. Vanheule (2013), *Psychose anders bekeken. Over het werk van Jacques Lacan*, Tielt, Lannoo Campus.
- M. Veras, M. (2008), "Manie", *Scilicet: Les objets a dans l'expérience analytique*, pp. 217-220.
- A. Zenoni (2007), "La logique du transfert dans la psychose", *Les Feuilles du Courtil*, no. 27, pp. 9-33.